

Láhka geassemánu 12. b. 1987 nr. 56: Sámedikki ja eará sámi vuoigatvuodaid birra (sámeláhka).

Kapihttal 1. Dábálaš mearrádusat.

§ 1-1. Lága ulbmil.

Lága ulbmil lea lágideit diliid nu ahte sámi álbmot Norggas sáhtta sihkkarastit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima.

§ 1-2. Sámediggi.

Sámi álbmogis galgá leat iežas riikkaviidosaš sámediggi, masa sámit leat válljen sámiid.

§ 1-3. Sámedikki jahkediedáhus.

Sámedikki jahkediedáhus sáddejuvvo Gonagassii.

§ 1-4. Stáhta ruđalaš ovddasvástádus.

Stáhta gokčá fylkkagielddaid ja gielddaid sierranas goluid Sámediggeválggain

Gonagas addá njuolggadusa vuosttaš lađđasa čađaheapmái.

§ 1-5. Sámegiella

Sámegiella ja dárogiella leat ovttárvosaš gielat. Dat galget leat dássálagaid 3. kapihttala mearrádusaid mielde.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78.

§ 1-6 Sámi leavga

Sámi leavga lea dat leavga, man Sámiid 13. konferánsa dohkkehii borgemánu 15. b. 1986:s.

Sámediggi sáhtta láhkaásahusa bokte addit dárkilet mearrádusaid sámi leavgga geavaheami birra.

Lasihuvvon lága bokte cuoŋománu 11. b. 2003 nr. 22.

Kapihttal 2. Sámediggi

§ 2-1. Sámedikki barggut ja váldi.

Sámedikki barggut leat buot áššitmat dikki mielas erenoamážit gullet sámi álbmogii.

Sámediggi sáhtta ieš bidjat ja buktit cealkámušaid buot Sámedikki bargosurggiin. Sámediggi sáhtta maiddá ieš ovddidit áššiid almmolaš eiseválddiide dahje priváhta ášahusaide ja earáide.

Sámediggái sáhtta fápmuduvvot váldi hálldašit juolludusaid, mat juolluduvvojit sámi ulbmiliidda jahkášaš stáhtabušeahta bokte. Departemeanta mearrida njuolggadusaid Sámedikki ekonomijahálldašeapmái

Sámedikkis lea mearridanváldi go nu čuovvu eará láhkamearrádusain dahje eará láhkái lea nu mearriduvvon.

Rievdaduvvon lága bokte guovvamánu 28 .b. 1997 nr. 18.

§ 2-2. Sámedikkis cealkámuša viežžat.

Eará almmolaš ášahusat berrejit Sámediggái addit vejolašvuoda iežas oainnu čilget ovdalgo mearridit maidege áššiin mat gullet Sámedikki bargosurggiide.

§ 2-3. Válljenvuohki, válljenáigi ja válgaáigodat.

Sámediggeválga lea njuolggoválga.

Válga lágiduvvo gorrelohkkoválgan go válgabiires leat eanet dohkkehuvvon listtat go okta. Muđui lágiduvvo válga eanetlohkoválgan.

Válga lea seamma beaivvi go stuoradiggeválga.

Sámediggi válljejuvvo njealji jahkái hávállassii. Válgaáigodat álgá golggotmánu vuosttas beaivvi válgajagis.

§ 2-4. Válgabiiret ja áirrasjuohku.

Sámediggái válljejuvvojit iešguđet birres golbma lahtu ja guđege lahttui vel sadjášaš. Válgabiiret leat:

1. Várjjat (Mátta-Várjjaga, Unjárgga, Čáhcesullo, Várggáid ja Báhcavuona gielddat)
2. Deatnu (Deanu, Bearalvági ja Gáŋgaviikka gielddat)
3. Kárášjohka (Kárášjoga gielda)
4. Guovdageaidnu (Guovdageainnu suohkan)
5. Porsáŋgu (Porsáŋgu, Davvesiidda, Nordkapp ja Muosáid gielddat)
6. Áltá/Fálesnuorri (Fálesnuori, Hámmerfest, Áltá, Ákŋoluovtta ja Láhpi gielddat)
7. Davvi Romsa (Návuona, Ráissa, Skiervvá, Gáivuona, Omasvuona ja Ivgu gielddat)
8. Gaska Romsa (Gálssa, Romssa, Báhcavuona, Mátlatvuomi, Beardu, Leaŋgaviikka, Birggi, Doaskku ja Ránáidsullo gielddat)
9. Lulli Romsa (Ráisavuona, Divrráid, Siellaga, Loabága, Rivttága, Skániid, Ivvárstáđiid, Harstad, Bjarkøy ja Giehtavuona gielddat).

10. Davvi Nordland (Ánddasullo, Ikšnášši, Bieváid, Suortta, Válafierdda, Voagaj, Vestvågøy, Flakstad, Moskenes, Værøy, Røst, Lodegiid, Dielddanuori, Evenášši ja Narvik gielddat)
11. Gaska Nordland (Bálága, Divtasvuona, Hábmara, Stájgo, Oarjelij Foalda, Bådádjo, Fuosko, Skerrestátte, Sáláda, Oarjelij Bájddára, Bájddára ja Meløy gielddat)
12. Lullisámeguovllut (Nordland fylkka gielddat Ruovada ja Raavta rájis lulás, Davvi Trøndelag ja Lulli Trøndelag fylkkat ja Engerdal gielda Hedmark fylkkas)
13. Lulli Norga (Fylkkat Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Buskerud, Vestfold, Akerhus, Østfold, Oppland, Hedmark (earret Engerdal gielda) ja Oslo)

Rievdaduvvon lága bokte geassemánu 1. b. 2001 nr.29 (biddjojuvvui fápmui geassemánu 1. b. 2001. geassemánu 1. b. 2001 nr. 625 res. mielde)

Dasa lassin válljejuvvojit 4 dássenmandáhtat maid juohká dan njealji válgabiirii mat leat ožžon eanemus dohkkehuvvon jienaid válggas. Sámedikki válgalávdegoddi nammada dássenmandáhtaid ja buot sadjásaš áirasiid.

Rievdaduvvon lága bokte skábmamánu 19.b. 2004

§ 2-5. Jienastanvuoigatvuohta.

Vuoigatvuohta jienastit Sámediggeválggas lea buohkain geain lea jienastanvuoigatvuohta gielldastivrraválggain biires, ja guđet válgabeavvi leat sámi jienastuslogus biires (vrd. 2-6 §).

§ 2-6 Sámi jienastuslohku

Buohkat geat duodaštit ahte sii atnet iežaset leat sápmelažžan, ja geain lea juogo

- a) sámeigiella ruovttugiellan, dahje
- b) lea dahje lea leamaš váhnen, áhkku/áddjá dahje máttaráhkku/máttaráddjá geas lea sámeigiella ruovttugiellan, dahje
- c) lea mánná persovdnii gii čuožžu dahje lea čužžon jienastuslogus sáhttet gáibidit čálihuvvot *sámi jienastuslohkui*.

Galgá váldit oktavuoda Sámedikkiin go áigu gáibidit čálihuvvot sámi jienastuslohkui. Sámediggi ráhkada sámi jienastuslogu álbmotregisttara, mañemus válgga sámi jienastuslogu ja čáliheamiid ja sihkkumiid gáibádusaid vuodul mat leat bohtán mañemus váлгаáigodagas. Sámi jienastuslogu galgá čálihit suohkaniid vuodul. Go persovdna lea čálihuvvon sámi jienastuslohkui, de sáhtá dan registreret álbmotregisttarii. Dát registreren galgá leat olámuttos dušše dan eiseváldái mas lea ovddasvástádus čadahit Sámedikki válgga, dahje go Sámediggi dan lea mieđihan. Sáhtá EDB:in čállit sámi jienastuslogu.

Rievdaduvvon lága bokte juovlamánu 19.b. 2003

§ 2-7. Gean lea vejolaš válljet ja evttohanvuoigatvuohta.

Sámediggái lea vejolaš välljet vaikko gii guhte lea čállojuvvon sámi jienastuslohkui válgabiires. Guđet galget välljejuvvot, fertejit dasto vel leat čállojuvvon álbmot-registarii biire ássin válgabeaivvi. Sámedikki hálddahusa bargiid ii leat dattetge vejolaš välljet.

Buohkain geat leat čállojuvvon sámi jienastuslohkui biires, lea evttohanvuoigatvuohta. Evttohuvvon válgalisttu fertejit unnimustá vihttanuppelohkáii sápmelačča geain lea vuoigatvuohta evttohit, vuolláičállán iežaset gieđain.

Joavku, bellodat dahje sullasaš čoahkádat sáhtta ohat lobi Sámedikkis registrerjuvvot dihto bellodatnamain. Registrerengáibádusa mielde galget leat vuolláičállagat unnimus 200 olbmos geain lea jienastan- ja evttohanvuoigatvuohta Sámediggeválggain. Registrerenmearrádusa ii sáhte váidit. Gonagas sáhtta addit dárkilet mearrádusaid registrereneavttuid ja registrerenvuogi birra.

Rievdaduvvon lága bokte guovvamánu 28. b. 1997 nr. 18.

§ 2-8 Geatnegasvuohta vuostávdit válgga, vealtadansivat ja geatnegasvuohta boahit čoahkkimii.

Buohkain geaid lea lohpi välljet Sámediggái, lea geatnegasvuohta dohkkehít iežaset välljeumi, jos eai beasaš bessejassii nuppi lađđasa njuolggadusaid mielde.

Vuoigatvuohta gáibidit iežas bessejassii välljeumis, lea buohkain guđet

- a. leat deavdán 60 jagi ovdalgo válgajahki nohká, dahje
- b. guđet leat doaimman Sámediggelahtun mañimuš njeallje jagi, dahje
- c. Sámedikki válgalávdegotti ektui duođastit ahte sii eai sáhte doaimmahit iežaset geatnegasvuođaid Sámedikki miellahtun váttisvuođaid haga.

Olmmoš, gii lea välljejuvvon lahtun Sámediggái dahje Sámedikki namahan orgánii, lea geatnegas oassálastit Sámedikki dahje guoskevaš orgána čoahkkimiin, jus sus ii leat gustojeaddji viibu.

Bargis lea vuoigatvuohta oážžut friija barggus nu guhká go lea dárbbaslaš geatnegasvuođaid geažil, mat sus leat Sámedikkis dahje orgánas, masa som lea namahuvvon lahtun.

Rievdaduvvon lágaid bokte guovvamánu 28. b. 1997 nr. 18, geassemánu 1. b. 2001 nr.29 (biddjojuvvui fápmui geassemánu 1. b. 2001 geassemánu 1. b. 2001. nr. 625 res mielde)

§ 2-9. Bessejassii beassan ja luohpan válgáigodagas.

Sámediggeáirasiid guđet eai nagat doaimmahit iežaset geatnegasvuođaid sámediggeáirrasin almmá badjelmearálaš váttisvuođaid haga, sáhtta Sámediggi sin ohccamiid vuođul luoitit bessejassii muhtun áigái dahje juo válgáigodaga lohppii.

Áirasat guđet manahit jienastanvuoigatvuođaset Vuodđolága 53. § mielde, dahje guđet biddjojuvvojit virgái Sámedikki hálddahussii, guđdet Sámedikki válgaáigodaga lohppii.

§ 2-10. Válgaeseváldi.

Sámediggi lea bajimus válgaeseváldi Sámediggeválggain.

§ 2-11. Lassimearrádušat válgga birra.

Gonagas addá lassimearrádušaid Sámediggeválgga birra.

§ 2-12 Sámedikki hálddahus, organiseren ja áššemeannudeapmi.

Sámedikkis galgá leat sierra hálddahus. Sámediggi bidjá olbmuid hálddahusa virggiide.

Sámedikki virgáibiddjojuvvon bargit galget leat láhkamearrádušaid vuollásaččat, mat gustojit stáhta virgeolbmuide nu guhkás go dat heive.

Sámediggi sáhtá cegget stivrraid, rádiid dahje lávdegottiid, maid Sámediggi gávnnaha ulbmillažžan ja, jus eará ii boađe ovdan, fápmudit válldi dáidda.

Mearridanváldi 2-9, 2-10 ja 2-14 §§ mielde ii sáhte fápmuduvvot.

Eaŋkilmearráduš maid Sámedikki namahan stivrrat, rádit dahje lávdegottit leat dahkan, sáhttet hálddahuslága mearrádušaid mielde váidaluvvot Sámediggái dahje sierra váidalusnammagoddái, man Sámediggi lea namahan.

Rievdaduvvon lága bokte guovvamánu 28. b. 1997 nr.18.

§ 2-13. Šiehtadallangiella.

Sámedikki čoahkkimiin lea buohkain vuoigatvuohta juogo sámástit dahje dárostit iežaset dáhtu mielde.

§ 2-14. Čoahkkinortnet.

Sámediggi mearrida čoahkkinngohččumiid ja bargoortnegiid.

§ 2-15. Sámedikki miellahtuin, geat leat luohtámušdoaimmas ollesáiggis, lea vuoigatvuohta penšuvdnii sierra penšuvdnaortnega mielde. Gonagas sáhtá lánkaásahas mearridit, ahte maiddái eará Sámedikki miellahtuin galgá leat vuoigatvuohta penšuvdnii.

Gonagas addá dárkilet lánkaásahusa penšuvdnavuoigatvuođaid birra ja penšuvdnaortnega čađaheami birra.

Lasihuvvon lága bokte geassemánu 15. b. 2001 nr. 69.

Kapihttal 3. Sámegiella.

§ 3-1. Definišuvnnat

Dán kapihttalis *oaivvilduvvo*:

1. sámegiela hálddašanguovlluin: dat gielddat maid Gonagas láhkaásahusa bokte lea mearridan galget gullat sámegiela hálddašanguovlui
2. *almmolaš orgánain: juohke* stáhta ja gieldda orgána
3. *báikkálaš almmolaš orgánain hálddašanguovllus: juohke* gieldda, fylkkagieldda ja stáhta orgána mas lea bálvalanviidodahkan olles gielda dahje oassi gielddas sámegiela hálddašanguovllus,
4. *guovllu almmolaš orgánain hálddašanguovllus: juohke* fylkkagieldda ja stáhta orgána mas lea bálvalanviidodahkan ollásit dahje muhtun muddui gielddat sámegiela hálddašanguovllus, muhto mii anjke ii leat riikkaviidosáš.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 17. beaivvi 2004.

§ 3-2. Láhkaásahusaid jorgaleapmi. Diedáhusat ja skovit

Láгат ja láhkaásahusat maidda oppa dahje oassi sámi álbmogis lea erenoamáš beroštupmi, galget jorgaluvvot sámegillii.

Diedáhusat almmolaš orgánain mat galget olles dahje osiide álbmogishálddašanguovllus, galget leat sihke sámegillii ja dárogillii.

Skoviid maid galgá atnit báikkálaš dahje guovllu almmolaš orgánaide hálddašanguovllus galget leat sihke sámegillii ja dárogillii. Gonagas addá dárkilet njuolggadusaid dán mearrádusa fápmuibidjamis.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78.

§ 3-3. Vuoigatvuohta oazžut vástádusa sámegillii

Sus gii sámegillii váldá oktavuoda báikkálaš almmolaš orgánain mii lea hálddašanguovllus, lea vuoigatvuohta oazžut vástádusa sámegillii. Dát ii dattetge gusto go njálmálaččat váldojuvvo oktavuoda virgeolbmui guhte lea doaibmamin eará sajis go orgána kantovrras.

Sus gii čálalaččat váldá oktavuoda guovllu almmolaš orgánain mii lea hálddašanguovllus, lea vuoigatvuohta oazžut vástádusa čálalaččat sámegillii. Gonagas sáhtta erenoamáš dáhphusain čoavdit dihto guovllu almmolaš orgánaid dán gáibádušas.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78 (biddjojuvvui fápmui odđajagimánu 1. b. 1993).

§ 3-4. Viiddiduvvon vuoigatvuohta atnit sámegiela riekteásahusas

Duopmostuoluid várás main lea ámmátbiire mii ollásit dahje muhtun muddui gokčá hálddašanguovllu, gustojit lassin čuovvovaš njuolggadusat sámegiela anu birra:

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta sámegillii ovddidit proseassačállosiid oktan čuvvosiiguin, čálalaš duodáštusaid dahje eará čálalaš oktavuohtaváldimiid sámegillii. Jos duopmostuollu áigu vuostebealláigaskkustit oktavuohtaváldimiid, de doaimmaha daid jorgaleami dárogillii. Jorgaleamis lea vejolaš vealtat jus vuostebeallimiehtá dasa.
2. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta njálmmálaččat č váldit oktavuoda duopmostuoluin jos diggeláгат addet vejolašvuođa váldit oktavuoda njálmmálaččat dan sajis go čálalaččat. Jos duopmostuollu lea geatnegahttojuvvon čállit oktavuodaváldima, de sáhtá olmmoš, gii váldá oktavuoda, gáibidit ahte čállojuvvo sámegillii. Dákkár gáibáduš ii rihko mange áigemeari. Ovtteža nubbi ja goalmmát čuokkis gustojit seamma láhkái.
3. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta sámástit dikkiin. Jos muhtun guhte ii máhte sámegiela, lea šiehtadallamiin mielde, de adnojuvvo dulka gean diggi lea nammadan dahje dohkkehan.
4. Go áššái gulli bealli dan sihtá, de sáhtá rievtti ovdaolmmoš mearridit ahte šiehtadallangiella lea sámegiella. Golmmeža nubbi čuokkis gusto seamma láhkái.
5. Jos sámegiella lea šiehtadallangiella, de sáhtá rievtti ovdaolmmoš mearridit ahte maiddái diggegirjáige čállojuvvo sámegillii. Duopmostuollu doaimmaha jorgaleami dárogillii.
6. Duopmostuollu bearráigeahččá ahte diggegirjjit mat leat čállojuvvon dárogillii, jorgaluvvojit sámegillii go áššái gulli bealli nu gáibida. Dákkár gáibáduš ii rihko mange áigemeari.

Politiija- ja sivahallaneiseválddi várás mas lea bálvalanbiire mii ollásit dahje muhtun muddui gokčá hálddašanguovllu, gustojit lassin čuovvovaš njuolggadusat sámegiela anu birra:

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta sámástit dutkkahaladettiinis orgána kantovrras.
2. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta sámástit njálmmálaš váidima ja duopmováidaleami oktavuodas.

Romssa ja Finnmárkku veardahkoeastadanásahusaid várás gustojit lassin čuovvovaš njuolggadusat sámegiela anu birra:

1. 3-5 § gusto seamma láhkái giddagasas čohkkájeddjiid várás.
2. Giddagasas čohkkájeddjiin lea vuoigatvuohta sámástit gaskaneaset ja lagamuččaideasetguin.

3. Giddagasas čohkkájeddjiin lea vuoigatvuohta sámegillii ovddidit njálmmálaš duopmováidalusa giddagasbáikki eiseváldái.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78, rievdaduvvon lága bokte geassemánu 20. b. 2003 nr. 45 (fámus suoidnemánu 1. b. 2003 geassemánu 20. b. 2003 nr. 712 res. mielde).

§ 3-5. Viiddiduvvon vuoigatvuohta atnit sámegiela dearvvasvuoda- ja sosiálasuorggis

Sus guhte háliida sámegiela atnit suodjalan dihtii beroštumiidis báikkálaš ja guovlulaš almmolaš dearvvasvuoda- ja sosiáلالágádusain, lea vuoigatvuohta oažžut bálvalusa sámegillii.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78.

§ 3-6. Ovttaskas olbmui girkobálvalusat

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta sámegillii oažžut oktagaslaš girkobálvalusaid Norgga girku searvegottiin hálddašanguovllus.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78.

§ 3-7. Vuoigatvuohta oahppovirgelohpái

Sis guđet barget báikkálaš dahje guovllu almmolaš orgánas mii lea hálddašanguovllus, lea vuoigatvuohta oažžut bálkáhuvvon virgelobi háhkan dihtii alcceseaset sámegielmähtu go orgána dárbbša dakkár máhtu. Lea vejolaš mearridit ahte vuoigatvuohta geatnegahtta bargi joatkit orgánas bargat dihto áiggi maŋŋá oahpu. Gonagas mearrida dárkileabbo njuolggadusaid dáid mearrádusaid čadaheami birra.

Lasihuvvon lága bokte juolamánu 21. b. 1990 nr. 78.

§ 3-8. Vuoigatvuohta oažžut oahpu sámegielas

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oažžut oahpu sámegielas. Gonagas sáhtta addit dárkileabbo njuolggadusaid dán mearrádusa čadaheami birra.

Vuođdoskuvlla ja joatkkaskuvlla sámegiela ja sámegillii oahpaheami várás gustojit dat njuolggadusat mat leat vuođdoskuvlalágas ja joatkkaoahpahuslágas (oahpahuslágas), ja dat njuolggadusat mat leat daidda lágaide lassin.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78. Rievdaduvvon lága bokte suoidnemánu 17. b. 1998 nr. 61 (biddjojuvvui fápmui borgemánu 1. b. 1999 skábmamánu 27. b. 1998 nr. 1096 res. mielde).

§ 3-9. Sámegiella gieldda hálldahusas

Gielldastivra sáhtta mearridit ahte sámegiella galgá leat dásálagaid dárogielain olles dahje muhtin osiin gieldda hálldahusas.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78.

§ 3-10. Njuolggadusaid doaibmaguovllu viiddideapmi

Gonagas sáhtta mearridit ahte dán kapihttala mearrádusat mat leat ráddjejuvvon hálddašanguovllu báikkálaš dahje guovlulaš almmolaš orgánaide, galget ollásit dahje muhtun muddui gustot maiddái earáge almmolaš orgánaide dahje priváhta riektesubjeakta go dat mearridit stáhta dahje gieldda beales.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78.

§ 3-11. Váidin

Jos almmolaš orgána ii čuovo dán kapihttala mearrádusaid, de sáhtta son geasa ášši njuolga guoská, váidit dan orgánii mii lea dastta bajábealde dan orgána masa váidda guoska. Fylkkamánni lea dat ásahus masa váidojuvvo go váidda guoská gieldda dahje fylkkagieldda orgánii.

Maiddái riikkaviidosaš sámi organisašuvnnain ja riikkaviidosaš almmolaš orgánain main leat doaimmat main lea erenoamaš mearkkašupmi oppa sámi álbmogii dahje osiide sámi álbmogis, lea vuoigatvuohta váidit dakkár áššiin. Nu lea maiddái áššiin mat eai čuoze njulgestaga ovttaskas olbmui.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78.

§ 3-12. Sámi giellabarggu organiseren

Sámediggi galgá suodjalit ja ovddidit sáme giela Norggas.

Sámediggi dieđiha juohke njealját jagi Gonagassii mo sáme giela dilli lea Norggas.

Lasihuvvon lága bokte juovlamánu 21. b. 1990 nr. 78, rievdaduvvon lága bokte juovlamánu 13. b. 2002 nr. 81 (biddjojuvvui fápmui odđajagimánu 1. b. 2003juovlamánu 13. b. 2002 nr. 1394 res. mielde).